Sprendžiant pagal radinius, XIX a. Ukmergės planus (3 pav.) ir architektūrinę analizę, „žydų pirtis“ galėjo būti pastatyta XIX a. pradžioje. Deja, išskyrus šurfą 3, dėl šioje vietoje vyraujančio gruntinio vandens nepavyko pasiekti pamatų apačios. Nuo paviršiaus iki apatinio juodžemio vyraujantys kultūriniai sluoksniai datuojami XIX–XX a., juodžemis – XVIII–XIX a. Taigi gali būti, kad „žydų pirtis“ čia statyta pamatus įkasant į XVIII a. kultūrinį sluoksnį.

Apibendrinant tyrimų rezultatus, galima teigti, jog šioje Ukmergės senojo miesto vietos ir Ukmergės piliakalnio dalyje archeologinis sluoksnis daugelyje vietų sunaikintas dėl intensyvios urbanizacijos ir ūkinės veiklos, vykdytos čia XIX–XX a. Šį teiginį taip pat pagrindžia XIX–XX a. istoriniai duomenys ir foto medžiaga.

Ukmergė Old Town in the vicinity of the hillfort

During the 2012 field evaluation at an Ukmergė Old Town site and on the grounds of Ukmergė hillfort, 74 m^2 were excavated in a roughly 3500 m^2 area and 750 m^2 surveyed. It was determined that 0.35–2.7 m thick, naturally formed fill layers and frequently mixed 18th–19th-century cultural layers predominated in the evaluated area. The remains of 19th–20th-century structures (the underground part of the rubble from the 'Jewish sauna' (Figs. 1–3) and the remains of other buildings) were discovered. The bulk of the collected finds consisted of fragments of 18th–20th-century household pottery, but several stove tile fragments, including a 17th–18th-century matrix used for producing tiles, eighteen 18th–20th-century coins, two 17th–18th-century iron spurs, etc. were also found. The cultural layer in many places at this Ukmergė Old Town site and part of Ukmergė hillfort had been destroyed due to the intense urbanisation and economic activities that occurred there during the 19th–20th centuries.

UTENA

Dalius Ribokas

Tyrinėjimai Utenoje

2012 m. liepos mėnesį UKM vykdė žvalgomuosius tyrimus Utenos senojo miesto vietoje (UK 27626), ties rekonstruojamu administraciniu pastatu Utenio aikštė 7, rugsėjo mėnesį – Bažnyčios g. 7, dujotiekio įvado tranšėjos vietoje.

Utenio aikštėje 7 buvęs gyvenamasis namas, pastatytas po II Pasaulinio karo. 1999–2003 m. šio straipsnio autorius ties šiuo pastatu tyrė elektros kabelių tranšėjas. Į PR nuo pastato aptiktas iš dalies suardytas XV a. II pusės – XX a. pradžios kultūrinis sluoksnis, į PV ir ŠV nuo pastato – suardytas XVI–XIX a. kultūrinis sluoksnis.

2012 m. buvo tiriamos perkeliamų elektros kabelių tranšėjų ir suprojektuotų priestatų pamatų gręžtinių polių vietos. Į ŠR nuo pastato iškasti trys 1,5x1,5 m (2,25 m^2) dydžio šurfai 1–3, į PR nuo pastato iškasti trys 1 m^2 dydžio dydžio šurfai 4–6. Po to žvalgyta senosios kabelių tranšėjos vieta ir tirta naujosios kabelių tranšėjos vieta (1 pav.). Šurfais Utenio aikštėje 7 buvo ištirtas 9,75 m^2 plotas.

Šurfas 1 iškastas 1,8 m į ŠR nuo pastato ŠR kampo. 62–68 cm gylyje prasidėjo 28–94 cm storio XVI–XIX a. pabaigos kultūrinis juodas smėlingas kultūrinis sluoksnis su žiestos keramikos, fajanso, porceliano, stiklo šukėmis

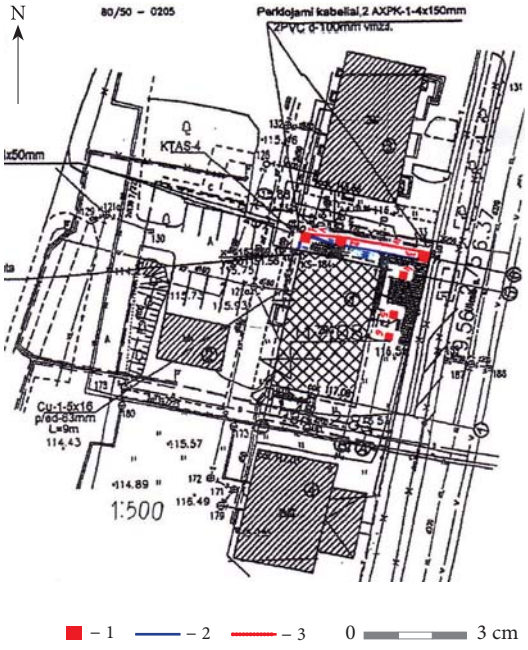

1 pav. Tyrimų Utenio aikštėje 7 situacinis planas: 1 – šurfas; 2 – senoji kabelių tranšėja; 3 – naujoji kabelių tranšėja. D. Riboko brėž.

Fig. 1. Situation plan of the excavation at Utenio Sq. 7: 1 – test pit; 2 – old cable trench; 3 –new cable trench

ir gyvulių kaulais. Įžemis – raudonas molis pasiektas 0,96–1,46 m gylyje.

Šurfas 2 iškastas 4 m į PR nuo šurfo 1 ir 3 m į ŠR nuo rekonstruojamo pastato ŠR sienos. Šurfo ŠV krašte 80 cm gylyje atsidengė 30 cm pločio šiluminės trasos kolektoriaus dalis. Maišytame smėlyje rastos dvi žiestos keramikos šukės, koklio fragmentas ir stiklinio butelio dugnas. Radiniai būdingi XVII–XIX a.

Šurfas 3 iškastas 9,6 m į PR nuo šurfo 2. Perkasimo storis šurfe 3 buvo 0,6–1,4 m. 0,8–1,5 m gylyje pasiektas įžemis – gelsvas smėlis su moliu. Perkasime rasta žiestos keramikos, fajanso ir porceliano šukių, koklių fragmentų ir gyvulių kaulų. Radiniai būdingi XVI–XIX a. pabaigai (2 pav.).

Šurfas 4 iškastas už 3,5 m į PR nuo pastato PR kampo. Paviršiuje buvo 72–90 cm storio perkasimas – juoda žemė su smėliu ir griuvenomis. 0,82–1 m gylyje pasiektas įžemis – gelsvas smėlis. Perkasime rasta žiestos keramikos šukių, koklių fragmentų (3 pav.), stiklo šukių, geležinio skląsčio fragmentas ir gyvulių kaulų. Radiniai būdingi XVI–XIX a. pabaigai.

Šurfas 5 iškastas 5 m į PV nuo šurfo 4. 15–33 cm gylyje prasidėjo perkasimas – juoda žemė su smėliu ir griuvenomis. Jame rasta žies-

2 pav. Žiestos taurelės šukė iš šurfo 3. XVI a. V. Paknio nuotr.

Fig. 2. A sherd of small hand thrown beaker from test pit 3. 16th century

3 pav. Koklio fragmentas iš šurfo 4. XVII a. V. Paknio nuotr.

Fig. 3. A stove tile fragment from test pit 4. 17th century

tos keramikos šukių, koklių fragmentų, stiklo šukių ir gyvulių kaulų. Radiniai būdingi XVI–XX a. pradžiai. Rasta viena apžiesto puodo šukė, būdinga VIII–IX a. (4 pav.).

Šurfas 6 iškastas 2,5 m į PV nuo šurfo 5. 30–40 cm gylyje atidengtas storio permaišymas – juoda žemė su griuvenomis, 40 cm gylyje rasti suardyto grindinio iš akmenų likučiai. Grindinys klotas ant supilto 10 cm storio pilko smėlio sluoksnio. 56 cm gylyje prasidėjo 64 cm storio juodas kultūrinis sluoksnis su žiestos keramikos šukėmis ir gyvulių kaulais. 1,2 m gylyje pasiektas įžemis – gelsvas smėlis. Kultūrinį sluoksnį pagal rastas šukes reikia datuoti XIV(?)–XIX a. (5 pav.).

Baigus tirti šurfus, žvalgytos 3 senosios perkeliamų kabelių tranšėjos atkarpos. Jose rasta XVII–XIX a. pabaigos žiestos keramikos ir stiklo šukių. Rasta ir viena apžiesto puodo šukė, būdinga VIII–IX a. Atkasus perkeliamus kabelius, naujosios kabelių tranšėjos vietoje buvo ištirtos dvi 40 cm pločio perkasos.

Perkasa I iškasta tarp šurfų 2–3. Jos ilgis 9,6 m, ištirtas 3,84 m² plotas. 55 cm gylyje prasidėjo juodas kultūrinis sluoksnis su žiestos keramikos, fajanso, porceliano šukėmis, koklių fragmentais, stiklo šukėmis ir gyvulių kaulais. Pagal radinius ištirtą viršutinę kultūrinio sluoksnio dalį reikia datuoti XVIII–XX a. pradžia.

Perkasa II iškasta tarp šurfų 1–2. Jos ilgis 4 m, ištirtas 1,6 m² plotas. Po velėna, 10 cm gylyje prasidėjo perkasimas – juoda žemė su smėliu ir griuvenomis. Perkasime rasta XVII–XX a. žiestos keramikos ir stiklo šukių.

Naujosios kabelių tranšėjos vietoje ištirtas 5,44 m² plotas. Iš viso žvalgomųjų tyrimų metu ištirtas 15,19 m² plotas, o žvalgytas 6,16 m² plotas.

4 pav. Apžiesto puodo šukė iš šurfo 5. VIII–IX a. V. Paknio nuotr.

Fig. 4 . A sherd of a partly thrown pot from test pit 5. 8th–9th century

5 pav. Žiesto puodo šukė iš šurfo 6. XIV a.? V. Paknio nuotr.

Fig. 5 . A sherd of a hand thrown pot from test pit 6. 14th century(?)

6 pav. Žiestos keramikos šukė iš Bažnyčios gatvės, XVI a. V. Paknio nuotr.

Fig. 6 . A sherd of hand thrown pottery from Bažnyčios Street. 16th century

0 3 cm

Bažnyčios g. 7 buvo iškasta 5,2 m ilgio ir 0,75–1 m pločio perkasa, orientuota ŠR–PV kryptimi, ištiriant 4,76 m² plotą. Po XX a. sluoksniais 95 cm gylyje prasidėjo juodas kultūrinis sluoksnis. Ištirtą 35–63 cm storio viršutinę kultūrinio sluoksnio dalį reikia datuoti XVIII–XX a. pradžia. Perkasos PV dalies perkasimo radiniai (6 pav.) datuojami XVI–XX a. pradžia.

The excavation in Utena

In 2012, UKM conducted a field evaluation at two Utena Old Town sites: at the office building under reconstruction at Utenio Sq. 7 and the site of the gas service line trench at Bažnyčios St. 7.

Six test pits (a total of 9.75 m²) were excavated at Utenio Sq. 7 (Fig. 1). Test pit 1 contained a 28–94 cm thick, 16th – late 19th century cultural layer, test pits 3–5 mixed layers of various thicknesses with 16th – late 19th century finds (Figs. 2–3), test pit 5 one sherd of an 8th–9th-century partly thrown pot (Fig. 4), and test pit 6 a 64 cm thick, 14th – late 19th century cultural layer (Fig. 5). 6.16 m² were surveyed in the cable trench. The soil dug out of the trench contained 17th–19th-century finds and one 8th–9th-century sherd. 5.44 m² were excavated at the site of the new cable trench. It was excavated down to the top part of a cultural layer up to 30 cm thick that dates to the 18th–20th-century.

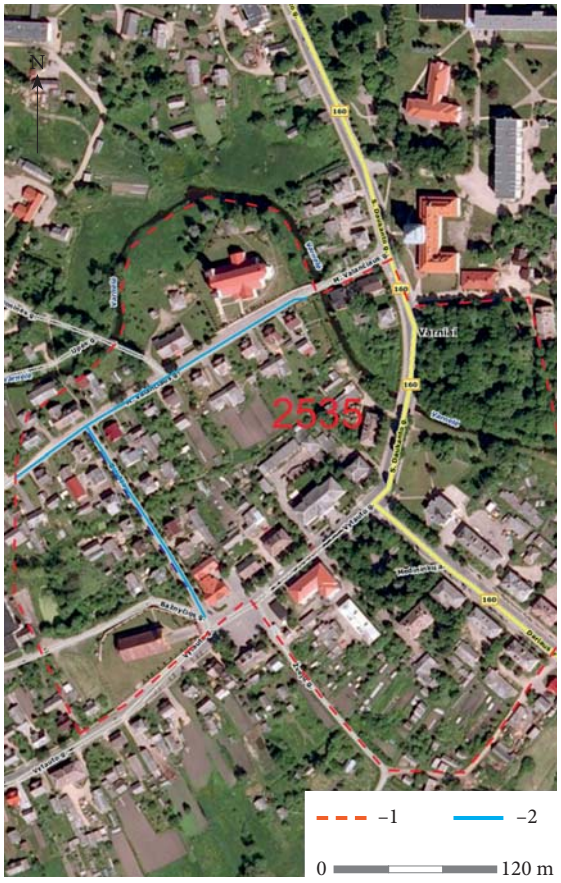

1 pav. Tyrimų vietos planas: 1 – Varnių senojo miesto vieta; 2 – 2012 m. tirtos gatvės. *D. Balso brėž.*

Fig. 1. Plan of the excavation site: 1 – the Varniai Old Town location; 2 – the streets excavated in 2012

VARNIAI

Darius Balsas

Birutės ir M. Valančiaus gatvės

2012 m. Varnių senojo miesto (UK 2535) teritorijoje, Birutės ir M. Valančiaus gatvėse suprojektuotos buitinių nuotekų trasos šulinių vietose vyko žvalgomieji archeologiniai tyrimai. 390 m ilgio trasos dalyje suprojektuotų šulinių vietose buvo ištirta 19 šurfų, iš viso 89 m² bendras plotas (1 pav.).

Manoma, kad Varnių vietovė buvo pradėta apgyvendinti XIII–XIV a. sandūroje. Tai, kad čia būta gyvenvietės 1370 m., patvirtina ir rašytiniai šaltiniai. Seniausią Varnių gyvenvietę galima apibūdinti kaip neįtvirtintą gyvenvietę, kuri kūrėsi gerai gamtos kliūčių apsaugotoje vietoje. 1417 m. buvo įkurta Medininkų vyskupija. Tų pačių metų spalio 24 d. Vilniaus katedros klebonas Motiejus iš Trakų konsekruotas Žemaičių (Medininkų) vyskupu. XVI–XVII a. nusistovėjo miesto dydis ir gyventojų kiekis. XVI a. Varniuose buvo nuo 60 iki 100 gyvenamųjų namų. Istorinė medžiaga ir sklypų netolimoje aplinkoje vykę archeologiniai tyrimai rodo, kad Varnių gyvenvietė formavosi